

Xavier Laborda Gil
Retòrica
Universitat de Barcelona

Cicle de conferències de l'Any Sapir. Universitat de Barcelona
Barcelona, 30-05-1999

CREACIÓ DE COMUNITATS: ESTRANGERS, FORASTERS, NOUINGUTS

XAVIER LABORDA

És completament il·lusori d'imaginar que l'adaptació dels individus al real pugui fer-se sense l'ús fonamental de llenguatge i que el llenguatge tan sols sigui un mitjà accessori per a la solució dels problemes específics de la comunicació o de la reflexió. En efecte, el món real està en bona part construït a partir dels hàbits lingüístics dels diferents grups culturals.

Edward Sapir

1. Qui som?

A aquesta sessió de l'any Sapir volem tractar del tòpic social dels “nouvinguts”, una figura antropològica ja tradicional i molt activa dins l'imatgeria col·lectiva de Sant Cugat del Vallès. A la localitat vallesana es considera que els nouvinguts configuren el col·lectiu de residents immigrants, als quals s'atribueix una identitat comuna, si més no per contrast amb els santcugatencs. Una distinció tan simple entre dues comunitats, la dels oriunds i la dels nouvinguts, no hauria de sorprendre, ja que són habituals a les poblacions per tal d'identificar grups i d'establir les classificacions que es considerin convenients.

Un humorista local il·lustrava la complexitat de l'assumpte a una tira còmica en què un pacient explica al doctor les seves angúnies psicològiques, mentre aquest últim va fent mentalment el diagnòstic:

PACIENT— Doctor, tinc un problema, no sé d'on sóc! Fa deu anys que visc a Sant Cugat i em diuen nouvingut. Vaig néixer a Barcelona i em diuen foraster. D'on sóc doctor?

(DOCTOR— Aquest està com una “chiva”!)

PACIENT— Els meus fills tenen set i nou anys, i són santcugatencs de tota la vida! ...Ara, que ben mirat, què vol dir ser “santcugatenc de tota la vida”?

(DOCTOR— Aquest està pitjor que jo. Porto quasi vint anys aquí i encara em diuen nouvingut!)¹

---

¹ J. CABRERIZO, “Poca conya”, *Els 4 Cantons*, 16-10-1998, p. 12.

El pacient es debat entre els dubtes i les il·luminacions a que el lliura la seva argumentació. I s'interroga sobre la seva identitat, que no pot construir-se només amb els materials interiors de la intimitat sinó també els exteriors i d'origen social. La identitat del dissortat nouvingut resulta ensems de la seva consciència i de la seva imatge social, és a dir, del que és per si i per als altres. Precisament, aquesta combinació del jo interior i del jo exterior conforma la identitat del subjecte, tot i que en ocasions, com presenta la historieta, hom pugui sentir-se violentat per certes incongruències del termes. ¿Un nouvingut que hi viu des de fa quasi vint anys, com li passa al metge?

L'anècdota de la historieta palesa un principi fonamental, com va establir el lingüista Edward Sapir, que diu que “el món real està en bona part construït a partir dels hàbits lingüístics dels diferents grups culturals”.² Segons això, els termes amb què les persones són designades i classificades grupalment no són irrellevants. Més encara, com sostenia Sapir, és il·lusori d'imaginar que l'adaptació dels individus al real pugui fer-se sense l'ús fonamental del llenguatge. També hem de creure que l'ús del llenguatge permet revisar aquestes realitats socials i proposar-ne de noves i més satisfactòries. Si més no, és el que intentava fer l'atribolat pacient. I és també el que volem fer en aquest paper, per tal de demostrar que la idea del nouvingut a Sant Cugat recull els estereotips discriminatoris de la representació de grups socials. Tot formulant algunes idees, hem de manifestar que el tòpic resulta disgregant, eufèmic, pejoratiu, inversemblant, irrellevant i fantasiós. Per raonar aquest judici presentem mostres de les diverses fonts públiques que nodreixen el tòpic, unes fonts que cobreixen un ventall ampli, perquè són periodístiques, institucionals i científiques. Aquest origen fa que la creença en l'existència de dues comunitats, la pròpia i la forastera o de nouvinguts, tingui un recorregut descendet, ja que es difon de manera descendent, des d'àmbits prestigiats vers el públic, des d'àmbits públics vers els ciutadans. Un recorregut descendent, una credibilitat inatacable i un influx ideològic que trascendeix la simple qüestió de les identitats dels ciutadans. En definitiva, l'anàlisi del tòpic mena fins a altres conflictes comunitaris, de notable abast polític.

2. Un encès debat

D'entrada, volem transcriure les raons d'un debat recent, establert a dues veus a la premsa, a propòsit de l'assumpte dels nouvinguts. Un comunicant rebutja la qualificació de nouvingut i l'altra li respon amb la intenció de fer-li entendre el bon sentit del terme. No són paraules escadusseres, ans al contrari el seu interès augmenta quan, com hem apuntat, observem que reflecteixen explícitament els estereotips de la representació dels grups socials i de les diverses causes de discriminació. Ens senyalen dos grups: nosaltres i vosaltres. Nosaltres: grup propi o endogrup, altrament anomenat de santcugatencs de tota la vida. I vosaltres: l'exogrup o de forasters, coloquialment designats com a nouvinguts. I expliquen a continuació els valors i actituds de cadascun dels grups.

El primer comunicant, Ramón Ferreró, refuta el tòpic amb mots precisos,³ entre els quals hem inserit unes etiquetes per identificar algunes parts:

---

² E. SAPIR, “The status of Linguistics as a Science”, *Language*, 5 (1929) 209. Sobre fonts de lingüística crítica, vegeu A. M. BAÑON (1996) i T. V. DIJK, S. TING-TOOMEY i altres (1997).

³ RAMON FERRERÓ, “Sant Cugat ha de ser per a tothom que vulgui”, *Els 4 Cantons*, 2-10-1998, p.10.

Sóc un d'aquests milers de ciutadans que [endogrup] els santcugatencs de tota la vida anomenen [exogrup] *nouvinguts*. Diuen: [denostació de l'exogrup] cada vegada n'hi ha més, estan fent perdre l'aire de poble que tenia Sant Cugat, són gent que no s'arrela al municipi. I quan coneixes algú d'aquí de seguida t'ho espeta a la cara, com qui no diu res. Ah, tu no ets d'aquí del poble?

(...) Constantment pots llegir en articles de la premsa local o sentir comentar els veïns com es lamenten [exculpació de l'endogrup] del creixement desmesurat de la ciutat, de la pèrdua d'identitat, de la presència de gent desconeguda... i jo em pregunto: però és que Sant Cugat té el dret d'admissió reservat? (...) Prou d'elitisme.

A aquesta carta observem que l'autor es refereix als dos grups i que, alhora, recull els tres arguments que compten com a crítica o denostació del altres: *a)* són molts i cada vegada n'hi ha més; *b)* perjudiquen la identitat vilatana de Sant Cugat; *c)* hi viuen aquí però no s'arrelen ni fan ciutat. De manera complementària, hi ha altres arguments, divulgats públicament i interpersonalment, que justifiquen o exculpen l'endogrup. Aquests arguments són el revers o la traducció en altres termes dels precedents i presenten els autòctons com a damnificats: *a)* excessiu creixement; *b)* pèrdua d'identitat; *c)* presència de desconeguts, és a dir, coexistència però no convivència. Un cop exposats aquests elements, Ferreró conclou amb una pregunta, la de la reserva en el dret d'admissió, i una petició taxativa: prou d'elitisme, prou de discriminació. Sol·licita que Sant Cugat sigui per a tothom que vulgui.

Pocs dies després, el mateix setmanari publica la carta de resposta d'un lector, inequívocament intitolada "Els nouvinguts",⁴ en la qual trobem l'explicació i l'elogi del tòpic.

Vaig llegir la carta que el senyor Ramon Ferreró va publicar reclamant el seu dret a ser considerat un santcugatenc més, malgrat ser, com deia ell, un *nouvingut*.

Vella polèmica aquesta dels nouvinguts. Jo també en sóc un, un de nouvingut, amb la diferència que ho vaig ser fa cinquanta anys i no quatre com el senyor Ferreró, i per això voldria fer unes reflexions sobre el tema.

(...) [concessió] És evident que no hi ha ciutadans de primera i de segona, [autodiscriminació] però sí que hi ha [endogrup] ciutadans i [exogrup] gent que té l'habitatge en una ciutat, que no és exactament el mateix. Jo li recomanaria al senyor Ferreró que fes el que hem fet la gran majoria dels *nouvinguts*. Que passés a ser ciutadà. Que s'unís al gran projecte que és Sant Cugat, que participés en entitats, associacions, clubs...

(...) Si fa tot això i encara algú li diu *nouvingut*, no li faci cas. Sempre hi ha gent que no sap acceptar que els altres també poden ser iguals o millor que ell.

L'argumentació del corresponsal resulta sorprenent i també contradictòria. Manifesta que és un vell nouvingut —podríem dir-li vellvingut—, ja que fa cinquanta anys que va

---

⁴ JAUME A. ESPINA, "Els nouvinguts", *Els 4 Cantons*, 9-10-1998, p.12.

arribar a Sant Cugat. També reconeix que l'assumpte és polèmic i que té la seva història, dues notes prou importants per remarcar-les. I tanmateix, confia en fer entendre el seu sentit mitjançant una concessió argumental, una autodiscriminació i una recomanació. La concessió consisteix en establir que tots els ciutadans pertanyen a la mateixa categoria civil, i cap d'ells pot ésser discriminat. Com que l'autor de la carta s'ha declarat nouvingut, s'autodiscrimina quan introdueix un matis categorial, els ciutadans de primera o endogrup i els de segona o mers residents, que fan servir la població com a ciutat-dormitori. La contradicció en que incorre en distingir entre aquest dos grups es repeteix a la secció de recomanacions als senyor Ferreró: que esdevingui ciutadà, en comptes de ser resident. La fórmula és simple i, en part, raonable: s'ha de participar en entitats i fer vida associativa, que és el que va fer l'amable comunicant. Per acabar, reitera però la idea de dues categories cíviques, en admetre que dissotadament "hi ha gent que no sap acceptar que els altres també poden ser iguals". Això no obstant, quan faci cinquanta anys, Ferreró encara serà un nouvingut, com el seu corresponsal.

3. Comunicació periodística

La vella polèmica no és una qüestió interpersonal, ni un tòpic de les relacions privades, sinó que es desenvolupa públicament des de fonts mediàtiques i de manera reiterada. En el següent fragment observem com es contrueix l'esdeveniment, els agents del qual són nouvinguts.

La nit electoral de Primàries a la seu del PSC de Sant Cugat va ser fàcil observar santicugatencs nouvinguts, com per exemple, membres de la junta de l'associació de veïns de Coll Favà, un barri en creixement que en els últims mesos ha reivindicat a l'Ajuntament millores urbanístiques, o representants de la junta de l'associació de veïns de la plaça del Coll.⁵

És remarcable l'afirmació sobre la fàcil observació dels nouvinguts, aquí lleugerament modificats per l'adjectiu de santicugatencs, una nota imprescindible si considerem que la notícia parla d'un procés electoral de caire local. Ha de ser excel·lent la perícia del periodista que pot identificar amb tanta facilitat els nouvinguts que voten per escollir l'alcalde socialista en una població que ultrapassa els cinquanta mil habitants. Compta amb l'avantatge, però, de que són persones de certa projecció pública, ja que pertanyen a juntes de diverses associacions de veïns. En aquest cas, els nouvinguts són persones de provada activitat associativa i, com esmenta el periodista, també agents de reivindicacions ciutadanes. I tot i així, a despit del que suggeria el vell nouvingut de la carta, a despit de participar en el "gran projecte que és Sant Cugat", són tractats de nouvinguts. Si seguíssim les raons del corresponsal, hauríem de pensar que la font periodística "no sap acceptar que els altres també poden ser iguals".

Una cerca extensa a la premsa ens permet extreure una idea més precisa de la qüestió de les comunitats a la població. La primera observació es que la suposada existència de grups resulta simplista i enganyosa. De fet, els termes identificadors de la població no son dos sinó vuit, que queden agrupats en dos apartats, els de l'exogrup o vosaltres i el de l'endogrup. Formen l'exogrup: 1.— els estrangers, 2.— els forasters, 3— els

---

⁵ Redacció, *Tot Sant Cugat*, 31-10-1998, p. 12.

immigrants espanyols i 4.— els nouvinguts; aquests últims també sintetitzen tots el anteriors. Per la seva banda, l'endogrup es forneix de les creatives categories de 5.— els integrats, 6.—els santcugatencs d'adopció i 7.— els santcugatencs de sempre. La vuitena categoria, tot i no tenir ús discursiu perquè socialment queda silenciada, és la dels *noumarxats*, la dels que han tingut que deixar la població, i per tant no pertany a l'endogrup ni a l'exogrup, tot i haver-ne format part.

Per tal d'il·lustrar aquests termes reproduïm uns fragments de premsa, que testimonien el seu ús i la complexa funció semàntica que serveixen.

1.— Estrangers, immigrants.

Sant Cugat és la segona població amb més estrangers del Vallès. La ciutat concentra la major part de nord-americans de tota la comarca. Els nouvinguts *pobres*: d'aquest percentatge d'immigrants de renda baixa, hi ha un important nombre de persones dedicades al servei domèstic o l'hostaleria.⁶

2.— Forasters, turistes.

Artistes foranis de totes les disciplines busquen al municipi la inspiració. Encara que ho sembli, això que Sant Cugat és una ciutat d'artistes no és cap eslògan publicitari per atraure turistes intrèpids. (...) Provenents de diferents camps de l'art com les lletres, la pintura o la música, tots ells van decidir un bon dia deixar el seu país d'origen per buscar la seva musa a Sant Cugat. Personalitats com Abrams o Hassler porten més de deu anys a la ciutat.⁷

3.— Immigrants de l'Estat espanyol.

La història de Pedro Armero és la d'un de tants immigrants que van venir a Catalunya perquè als seus llocs d'origen no podien viure. En el seu cas, fugia de les forces franquistes per haver pagat a presos polítics part del seu pobre sou de fuster; d'això ja fa quaranta-vuit anys.⁸

4.— Nouvinguts.

Aquesta situació, tan personal com política, està fent que l'etapa final d'Aymerich no tingui res a veure amb el final de les etapes dels alcaldes de la meua vida: Barnils, Llatjós, Casas i Nicolau. El primer d'ells, pels anys de mandat ja que li va tocar la dictadura, el segon per ser l'època de la transició amb tota la seva problemàtica, el tercer [Àngel Casas] per ser un nou vingut que es convertí en el primer alcalde democràtic de la ciutat i el quart per voler crear un model de ciutat que no va acabar de definir."⁹

5.— Integrats.

---

⁶ *Els 4 Cantons*, 8-5-1998, p.3. Vegeu també l'editorial del mateix exemplar, "Benvinguts", on es destaca la condició acollidora de Sant Cugat, "que sap integrar i acceptar totes les cultures sense prejudici", i on "tothom es pot sentir a gust, amb un ritme de vida agradable i al qual el nouvingut es pot adaptar amb més o menys facilitat". De manera congruent amb el titular, la conclusió de l'escrit d'opinió sosté que Sant Cugat és "una ciutat on tothom hi és benvingut".

⁷ *El 4 Cantons*, 8-5-1998, p.3.

⁸ M. F., *Els 4 Cantons*, 29-5-1998, contraportada.

⁹ JOSEP CANALS, *Gran Sant Cugat*, 5-9-1997, p. 4.

PERIODISTA: Lluís Recoder té 39 anys i ja en fa uns quants que se sent integrat a Sant Cugat. Com creu que ha de ser el Sant Cugat dels pròxims anys?

L. RECODER: Ha de ser una ciutat amb caliu humà que ha de fer un gran esforç per integrar tota la gent que ve de fora a la vida de la ciutat; la gent ha de viure, vibrar i sentir Sant Cugat i, per tant, fer seva la ciutat. Sant Cugat ha de destacar per la seva qualitat de vida; santcugatencs i nouvinguts hem de preservar-la.¹⁰

6.— Santcugatencs d'adopció.

En Josep Marín, santcugatenc d'adopció des dels onze anys...

En Josep Pujol, nascut a la Segarra, és santcugatenc d'adopció des de fa 15 anys. Gemma Foj és santcugatenc d'adopció. Va néixer a Cercs, al Berguedà, fa 37 anys.¹¹

7.— Santcugatencs de sempre.

Joan Aymerich, alcalde de Sant Cugat, Josep M. Cabrerizo, fundador del diari *Els 4 Cantons*, i jo, Josep Canals, creador de la primera galeria d'art de la ciutat, som santcugatencs de pura arrel que, juntament amb d'altres hem vist al llarg de la nostra vida la transformació d'aquesta vila de vuit mil habitants, en una ciutat de cinquanta mil que encara segueix creixent.”¹²

Finalment, en aquesta relació de categories poblacional inserim els *noumarxats*, un terme inexistent que proposem analògicament per designar els ex-santcugatencs, que representen un flux migratori notable i, tanmateix, desconegut per la opinió pública. Segons el padró municipal, entre 1991 i 1997, es produeixen 5.559 baixes per emigració, contra 10.808 altes per immigració.¹³

La comunicació periodística, que exhibeix un bon ventall de conceptes poblacionals, explica en els passatges transcrits l'abast dels termes. En una ciutat en què la majoria dels veïns procedeix de l'àrea metropolitana i d'altres indrets, és comprensible que la migrada categoria dels autòctons hagi d'ampliar-se mercès al recurs d'acceptar en el seu si una part dels immigrants, que perden l'estigma de nouvinguts per alguna críptica raó. És diu, aleshores, que són (santcugatencs) integrats, com Lluís Recoder, un nou nouvingut —valgui la redundància—, parlamentari pel grup polític de CiU i candidat a l'alcaldia

¹⁰ *Tot Sant Cugat*, 24-4-1998, p. 54. Lluís Recoder es presentà a les eleccions municipals de 1999 com a cap de llista Per CiU i fou escollit pel càrrec d'alcalde.

¹¹ *Els 4 Cantons*, 19-6-1998; 15-5-1998; 20-2-1998, respectivament.

¹² JOSEP CANALS, *Gran Sant Cugat*, 26-9-1997, p. 4.

¹³ Una referència singular als “noumarxats” apareix al singular article de FERRAN BOSCH, “L'Homo Santcugatense” (*Els 4 Cantons*, 5-6-1998, pàg. 9), tot i que incidentalment, quan sospesa els que marxen —“diàspora de vilatans” contra els que arriben —“economies”—, els dos grups migratoris: “La diàspora de vilatans, la majoria joves, incapaçs d'hipotecar el costellam per un pam de terreny sobrevalorat contrasta amb l'arribada d'economies sanes (algunes escandalosament sanes) que encara no han tingut temps d'arrelar”. El mateix autor ja insistia en aspectes de migració i canvis en el comerç de la població a “El comerç va bé” (*Els 4 Cantons*, 24-4-1998, pàg. 11), amb el següent subtítol: “Els nouvinguts tenen uns hàbits i uns costums de ciutat, així doncs, el comerç s'ha hagut d'adaptar a aquests nous consumidors.”

També, JOSÉ F. MOTA, “Els noumarxats: una realitat amagada a un Sant Cugat elitista”, *L'alternativa*, Esquerra Unida i Alternativa, núm. 1, XI-1998.

de Sant Cugat a les eleccions de 1999, de qui es predica que ha seguit el consell del vell nouvingut i fa molta vida societària. En aquest cas, a diferència dels reivindicatius membres d'associacions de veïns, la premsa li reconeix el mèrit de la integració, de formar part del conjunt. Tanmateix, és curiós que el mateix Recoder insisteixi, al final de la seves declaracions, en la tòpica bipartició de sancugatencs i nouvinguts, sense que defineixi en quin cantó es troba personalment. L'altra categoria de reforç de l'endogrup ha de meravellar a propis i estranys, ja que consisteix en el títol honorífic de sancugatenc d'adopció, que s'atorga a professionals de prestigi i a valuosos col·laboradors de la política municipal, de manera que configuren un cercle mesocràtic. En el selecte cercle no hi cabrien altres immigrants, com Pedro Armero, el modest fuster murcià que fa uns cinquanta anys que és aquí, per bé que sigui un home singularment actiu en el moviment veïnal. Val a dir que Armero és un dels nouvinguts identificats com a tal a la nit electoral de primàries del PSC local. L'esotèric rang de sancugatenc d'adopció amaga els criteris pels quals hom es escollit, la nòmina del jurat que els nomena i si es tracta d'un títol vitalici o pot ser revocat.

La galeria de sancugatencs de sempre o de soca-rell, segons l'inventari d'un dels interessats, el galerista Jospe Canals, està encapçalada per l'alcalde de tres legislatures (1987-1999), Joan Aymerich, l'ex editor Josep Maria Cabrerizo i ell mateix. Crida l'atenció, però, que una població que ha crescut tant, com recorda Canals, consideri un fet distintiu que figuri al carnet d'identitat allò de natural de Sant Cugat. Aquest paroxisme patrioter arriba al terrible simplisme de fonamentar en la condició de nouvingut la causa dels conflictes del primer alcalde democràtic (1979-1983), l'elogiat Àngel Casas.

4. Comunicació institucional

A més de la premsa, el Consistori també promou l'estereotip de propis i forans. En diverses mostres institucionals es confirma aquest quadre conceptual. Així, a un full enviat als domicilis l'Ajuntament insta la població a empadronar-se, adhuc els nouvinguts.

Renovació padronal del 1996: Enguany tots els Ajuntaments han de fer un nou Padró d'Habitants, que és el registre de tots els veïns del municipi, i tots els ciutadans tenen l'obligació d'inscriure-s'hi. (...) També s'hauran d'inscriure els nouvinguts a Sant Cugat que encara no estiguin empadronats.

Al butlletí municipal també s'insisteix en el tòpic, possiblement perquè aquesta insulsa referència pot brandar l'orgull del notable creixement urbanístic. A l'editorial de *Municipi*, l'alcalde Aymerich glossa la festa major de 1993.

La festa de tots: Era un goig aquest dies veure nous sancugatencs barrejats amb els que hem nascut aquí, gaudint tots dels balls, descobrint, alguns, les nostres tradicions més arrelades i omplint, en definitiva, els carrers de Sant Cugat.

Les salutacions de festa major són un altre repertori institucional d'emmotllament identitari. Les edicions de la festa permeten a l'alcalde Aymerich reiterar les

classificacions ja conegudes, per bé que l'estil cerimoniós és reticent a emprar els termes usuals, per la qual cosa forneix una instructiva munió de perífrasis.

La Festa Major... som tots els ciutadans i ciutadanes, menuts i grans, santcugatencs recents i de tota la vida. (1995)

I parlant d'integració, el pregoner de la festa d'enguany n'és tot un exemple. Es tracta de Gerard Claret, un músic de reconegut prestigi internacional. (...) Fa disset anys que és entre nosaltres. (1996)

Enguany, el pregoner és el Dr. Joan Corbella. (...) Se'l considera santcugatenc d'adopció. (1997)

La pregonera d'enguany és l'Elsa Anka, una nova santcugatenc que ben aviat s'ha vinculat a la ciutat. (1998)

Rere aquests clixés sobre la població es transparenta el veritable nus del conflicte, el de la identitat de la ciutat o, millor dit, l'interrogant sobre el futur de la ciutat i sobre la vitalitat de la seva vida cívica. Així ho llegim a la primera salutació festiva d'Aymerich, el 1988: “Quan avui són molts els que escullen la nostra ciutat per viure-hi, és quan més cal vincular unes arrels”.

5. Comunicació científica

Una taula rodona organitzada el 1994 per entitats científiques de la ciutat tenia com a propòsit debatre sobre “Sant Cugat vers els futur”. A ningú no pot estranyar que dos dels ponents fossin, “un santcugatenc de tota la vida”, el publicista i pintor Joan Tortosa, i un “santcugatenc nouvingut”, l'historiador Borja de Riquer, qui acreditava tretze anys de residència a la localitat. Com que es divulga el tòpic dels nouvinguts, s'ha d'emprar també al món del pensament. I tanmateix, al final de l'acte, l'últim torn de paraules del públic —segons consta a la transcripció editada a la revista d'estudis locals *Gausac*— és per demanar una mica de seny. La pretensió de Cabanes, però, és inútil.

CARLES CABANES: A mi em preocupa aquesta distinció entre santcugatencs de tota la vida i nouvinguts. Quants anys es necessiten per a ser de tota la vida? No estem fomentant unes discriminacions?

DOMÈNECH MIQUEL: Es tracta d'una divisió funcional per al repartiment de papers a la Taula, ja que són dos tipus d'experiències diferents i igualment importants. A la pràctica hi ha santcugatencs i prou. I sobretot la voluntat de sentir-se d'un lloc.¹⁴

L'explicació que ofereix Domènech Miquel, co-organitzador de l'acte i futur director de la revista *Gausac*, recorda els arguments del sol·licit corresponsal de Ferreró, quan afirma

---

¹⁴ Taula rodona “Sant Cugat vers el futur”, organitzada per l'Associació d'Amics de la Unesco i el Grup d'Estudis Locals (26-5-1994), transcripció i resum de D. MIQUEL, *Gausac*, 4 (VI-1994) 111-5. El altres components de la taule foren un polític, encarnat per l'alcalde Joan Aymerich, i un especialista, el geògraf Jaume Busquets.

que tots som iguals en essència, però molt diferents en experiència. I la voluntat de participar en projectes comunitaris és novament la clau de volta del dogma identitari. Això no obstant, com en el cas dels simpatitzants socialistes que formen part de juntes veïnals reivindicatives, novament resulta que pertanyer a un moviment reivindicatiu aixeca les divisions entre autòctons i forasters i excita el recel contra aquests. Així succeix quan una plataforma cívica de defensa de Torre Negra, una zona forestal i agrícola de la serra de Collserola, movilitza la població per reivindicar la seva preservació. L'afer mereix el 1997 un editorial de *Gausac*, una revista magnífica per altra part.

El tema de la pèrdua d'identitat és comú a totes les poblacions que creixen ràpidament a causa de la incorporació de nous (…), de ciutadans de curta estada, de presència de persones d'altres països, propers i llunyans (...). És també el moment en què algunes persones es preocupen més que altres per la conservació d'aquest patrimoni [de Torre Negra], ja perquè pertanyin a la generació que ha viscut el canvi en la pròpia pell, ja perquè siguin de les primeres onades de nous (o els seus fills), i tinguin necessitat de refermar la seva vinculació. Com sigui, i a desgrat d'una bona voluntat indubtable, les seves reivindicacions a voltes esbiaixen vers interessos en excés puntuals i perden la visió de conjunt.

Òbvviament, a la pràctica, com a la teoria, hi ha dues menes de santcugatencs. Una d'elles és la dels sospitosos habituals, si més no sempre que esclati conflicte. O sempre que calgui triar entre dues opcions equivalents, però una porti la marca de santcugatenc d'arrel.

6. Avaluació retrospectiva del tòpic

Finalment, un text dels anys setanta testimonia, amb admirable i contagiós sentit de l'humor, un passatge de la història del tòpic i, alhora, recorda que totes les aportacions esmentades, les recents i les antigues, no són manifestacions atzaroses ni acontextuals, sinó que resulten d'un procés històric, d'un treball en el temps, que és el que atorga sentit a un concepte aparentment pejoratiu i irrellevant, és a dir, fantasiós. El signa Xavier Calicó, un prohoms que promogué la vida associativa amb la creació d'Amics de Sant Cugat, una entitat valuossíssima en els temps del tardofranquisme i de la transició a la democràcia. Calicó s'interroga sobre què significa ésser fill de Sant Cugat i —en transcripció literal— diu tot això:

Haig de reconèixer que mai m'havia deturat a pensar en que el fet d'haver nascut a Sant Cugat del Vallès o a Barcelona —d'on sóc fill, encara que de llunyana procedència selvatana— pogués tenir importància un dia per mi. (...) La primera vegada que vareig percebre que hi havia qui creia que no era com jo pensava, va ésser ja fa temps, quan un bon amic, al que vareig proposar que es fes soci d'Amics de Sant Cugat va respondre: “jo no tinc per què ésser Amic de Sant Cugat, perquè sóc més que això, sóc fill de Sant Cugat”. (...)

Segons la teoria del senyor Mas, hi haurien concitadans de dues classes, uns de ple dret, els que han nascut a Sant Cugat i uns altres de tercera, els “forasters”.

Manca saber quins serien els limitats drets d'aquests pobres infeliços que formarien com una mena de legió d'intocables. Sembla que en aquesta qüestió no comptaria la doctrina democràtica de la majoria (...). Que vostè se senti satisfet, és magnífic, però que consideri, com a infraciutadans, els altres... Si no s'hagués d'enfadar recordaria ací un consell de l'oblidat *Cent consells del Consell de Cent*: la tradició és una herència, lo petar una indecència.¹⁵

Per a Calicó, hi ha coses respectables de la tradició, mentre que altres mistificacions resulten indecents. La desimboltura de la seva anàlisi aporta més termes sobre la qüestió, aquesta volta sense eufemismes: hi ha per una banda els ciutadans de Sant Cugat de ple dret o legió d'intocables, i per l'altra els de tercera, els forasters o infraciutadans.

7. *Recapitulació*

És el moment de recapitular i de formular algunes conclusions sobre aquest agredolç debat.

1. El tòpic del nouvinguts té una llarga tradició a Sant Cugat, l'abast públic del qual fins i tot distingeix aquesta ciutat entre la resta de les poblacions catalanes.¹⁶
2. El fet més destacable que es no es tracta d'un tòpic privat sinó que roman present a la vida pública, des de tres fonts descendents i correlacionades, les periodístiques, les institucionals i les científiques.
3. És un tòpic lèxicament referit a la condició de principiant (emparentat amb nounat i noucasat) i que s'empra en enunciats generalment connotats de manera desfavorable. Com es recull al diccionari, hi ha un sentit de principiant: un nouvingut és que acaba de venir o que ha arribat fa poc. També hi ha un segon sentit, figurat i despectiu, que s'adiu amb qui ha arribat a un situació superior, sigui de caire social, política, econòmica o, com ens interessa aquí, veïnal, sense haver-ne adquirit les maneres, el to o, parafraçant els nostres informants, la voluntat d'integrar-se en la vida de la ciutat. En darrer terme, a la consulta lexicogràfica torbem sinònims de nouvingut i nouvinguda força explícits: estrany, forà i, portant les coses a l'extem, intrús.
4. Resulta un tòpic semànticament complex, que remet a vuit categories aplegades en dos grups. Per l'exogrup: estrangers, immigrants, forasters, (santcugatencs) nouvinguts. Per l'endogrup: santcugatencs integrats (també, vinculats), santcugatencs d'adopció, santcugatencs de tota la vida. I pel que fa a les perífrasis o circumlocucions, hem trobat aquestes: els ciutadans de curta estada, la presència de persones d'altres països, els que escullen la nostra ciutat per viure-hi, els que han nascut aquí, els santcugatencs de sempre i els més recents, els santcugatencs de tota la vida i els veïns més recents.

---

¹⁵ F. XAVIER CALICÓ, "Ésser fill de Sant Cugat", *Amics de Sant Cugat*, 16 (juliol?-1976) 5.

¹⁶ A tall d'exemple, per tal d'establir la singularitat de Sant Cugat, compareu el tractament institucional i periodístic del fenomen social del creixement demogràfic a les salutacions de Festa Major de Viladecans (Baix Llobregat) i la revista d'informació municipal *Viladecans* (amb la secció "Nuevos viladecanenses", incorporada a partir del número de novembre de 1997.). També és útil examinar els discursos públics de poblacions en condicions parcialment coincidents amb les de Sant Cugat, com Castelldefels o Mataró, per formar-se l'opinió sobre altres maneres de considerar el tòpic. La designació de nouvingut o faraster no apareix als discursos consultats a aquestes fonts.

5. És un tòpic estilísticament eufèmic, que empra un terme delicat, tènue o ambigu per expressar un missatge distanciat o desplaent.
6. També pot resultar un tòpic ideològicament disgregant i alienant, per la selecció adversa o la discriminació que estableix en la identificació dels grups de població i en l'assignació asimètrica de valors i responsabilitats.
7. Per altra part, és un tòpic racionalment inversemblant per la contradicció entre el significat lèxic de condició temporal del subjecte i l'ús pragmàtic que el confina en un estat perenne.
8. A més, sembla un tòpic moralment abusiu i ignominiós, per l'aplicació d'un criteri de casta o llinatge no pertinent.
9. Més encara, sociològicament és un tòpic irrellevant perquè no respon a afinitats dels grups de població. Els que són designats com a nousvinguts no s'identifiquen entre si com a grup homogeni i cohesionat.
10. Des de la psicologia social, resulta un tòpic de dominació per afrontar processos crítics de canvi i creixement urbà.
11. Des de la crítica política, mereix ésser considerat com un fals tòpic, una pantalla temàtica per defugir els problemes reals, en particular el de l'inquietant desenvolupament urbanístic, altrament dit neoporciorisme.¹⁷
12. Des de la imatgeria col·lectiva, ha de ser qualificat com una fabulació, una fantasia ètnico-cultural: la dels fantàstics nousvinguts i dels divins sancugatencs de tota la vida.

8. Una crassa política d'identitats

De la lectura de les notes precedents podem extreure la conclusió que l'argumentació sobre els nousvinguts implica un debat carregat de raons i sentiments, de classificacions complexes i també esotèriques —com la dels sancugatencs d'adopció—, d'un ideari d'exculpacions i denostacions, o encara d'una comunicació majoritàriament descendent i condescendent. El judici sobre la versemblança del present tòpic cultural palesa la inextricable fusió de raó i sentiments i una forta ambigüïtat. També permet albirar el simulacre de la llibertat comunicativa, quan, per contra, caldria exhibir des dels àmbits públics un exercici inclusiu i cooperatiu, sota els principis de la igualtat comunicativa i del respecte de les alteritats, que no haurien de ser considerades una amenaça, ans al contrari, sinó com a identitats positives que poden interactuar amb les preexistents i enriquir-les. La nostra proposta, dins l'àmbit comunicatiu, és el comportament assertiu i empàtic. Amb Maria Lluïsa Fabra, entenem per assertió la conducta discursiva “pròpia

---

¹⁷ Entenem per neoporciorisme un desenvolupament urbà blasmable per les mancances que presenta en la planificació dels serveis i equipaments públics, d'acord amb els estàndards actuals, però sobretot per la desatenció dels conflictes socials i ideològics que genera entre els ciutadans el creixement exponencial i la creació de sectors o barris sencers.

Un comentari il·lustratiu fet durant el 1r Congrés de la Ciutat: *Sant Cugat, ciutat oberta* (Fundació Sant Cugat, 1998) està signat per LLUÍS FORTEZA, i diu: “En aquests moments la població de Sant Cugat està fora de control: creix a tota velocitat. El perfil social i cultural dels nousvinguts està decantat i no respon a un creixement orgànic. Això crea i fomenta basses de marginació excessives”. I, a tall de conclusió, afirma que “Sant Cugat està en plena adolescència: està creixent, passant de poble a ciutat, d'una forma descompensada i plena de contradiccions i inquietuds. Li costa reconèixer-se a si mateixa. És molt difícil educar durant l'adolescència.”

de les persones madures, que senten un respecte tant per elles mateixes com pels altres i que són capeces de fer-se valdre, de reivindicar el que els pertoca, de demanar el que creuen que s'els deu", i que ho fan de manera cooperativa i específica, tot escoltant activament els altres per comprendre els seus sentiments i per respectar l'autoestima dels seus interlocutors.¹⁸ Tanmateix, els suggeriments tècnics, inclòs un codi ètic de la comunicació mediàtica, no ho són tot

La insistència en el tòpic alienant del nouvingut parla d'un pensament neoliberal, aquell que atorga tota la responsabilitat als individus, com si formessin un grup intencionalment organitzat, en comptes de considerar la interacció social segons els seus actors, siguin agents polítics, promotors immobiliàris i grups de població, i segons els factors que hi intervenen en les decisions de planificació urbanística, construcció d'habitatges i incorporació de nous residents. I, tanmateix, és obvi que la causa de l'increment poblacional no és privativa de la gent que "ha escollit la nostra ciutat per viure-hi" ni tampoc és un fenomen espontani o singular a l'àrea metropolitana de Barcelona. El que crida l'atenció, però, és la mera apel·lació a la "identitat pròpia" com a solució als inconvenients ideològics del ràpid creixement. L'alcalde Aymerich fa avinents la solució i el problema en una al·locució col·loquial:

A Sant Cugat tenim, i és així, una identitat pròpia i a més com a municipi que afortunadament tenim una barrera natural que és Collserola i, per tant, doncs aquesta identitat tenim de conservar-la. Era difícil, era problemàtica perquè venint tanta gent, doncs, de sobretot de la ciutat de Barcelona, doncs, tenies de fer quelcom... doncs perquè no només la gent anés al teatre-auditori sinó perquè en aquestes dates de la Festa Major la gent s'hi quedés.¹⁹

És el clam "Sant Cugat, nosaltres sols" i la proposta d'un recurs solipsista, profusament divulgat públicament per fonts periodístiques i científiques com a pensament únic, que principalment assimila la identitat de la ciutat al patrimoni monumental. Aquesta idea solemne i hermètica d'identitat no ha passat desapercebuda al columnista Jordi Casas, qui critica el fet de "parlar del nostre patrimoni com un senyal d'identitat, com unes arrels que ajuden a arrelar, i valgui la redundància, els nouvinguts al municipi", alhora que expressa el seu escepticisme sobre l'efecte del coneixement dels monuments en l'acollida de la gent. I afegeix que "la manera de viure la identitat sancugatena és diversa i, sense cap mena de dubte, se li superposen (...) altres identitats: metropolitana, vallesana, catalana, espanyola, europea..." La crítica de Casas acaba amb una aportació fonamental:

En una ciutat que no para de créixer (l'alcalde ens acaba d'anunciar més i més cases), no és fàcil trobar un punt d'encontre entre aquells que s'arrapen a la nostàlgia vilatana i els que vénen bàsicament (...) a buscar qualitat de vida. Ens

---

¹⁸ MARIA LLUÏSA FABRA, *Ni resignades si submises. Tècniques de grup per a la socialització assertiva de neens i nois*, Barcelona, Universitat Autònoma de Barcelona, 1996, pàg. 71.

¹⁹ Declaracions de JOAN AYMERICH al programa de Ràdio Sant Cugat "La ressaca", amb motiu de la Festa Major (30-6-1998).

cal anar definint paràmetres de patriotisme ciutadà o cívic, on la implicació en la gestió de la cosa pública en constitueixi l'element central.²⁰

Dues idees es desprenen d'aquest passatge i que, ja per concloure, vull remarcar. La primera és la de l'existència de diverses comunitats, una realitat a la que cal apropar-se amb esperit obert i perspicaç, en la línia magníficament exposada per Joan Tortosa a "Els dos pobles" (*EAC*, 13-3-1998), article que proposa el coneixement mutu i el respecte dels valors de les comunitats com a via de progrés social. La segona moralitat, al seu torn, recorda que els principis democràtics són el millor espai de retrobament cívic i de construcció d'identitats inclusives i igualitàries. Això significa viure i conrear la cultura pública de la convivència, que, com declaren V. Camps i S. Giner, "és un àmbit de participació a través del qual s'expressa la nostra pertinença a una comunitat moral d'homes lliures".²¹ En definitiva, la identitat és creació, i no mera adhesió, és l'exercici d'unes responsabilitats cíviques i la coparticipació en les conseqüències, per tal de promoure la dignitat individual, el respecte mutu, l'interès actiu pels altres i el sentiment de pertinença a la comunitat de Sant Cugat, com a ciutat oberta.

9. Jocs verbals?

El terme "nouvingut" no representa un tòpic simplista i ingenu. Tampoc és una forma simpàtica i sorneguera d'establir afinitats i distàncies. Com tampoc es redueix a una polèmica entre vilatans i nous residents que provenen de l'àrea metropolitana. Tot el contrari, ja que es tracta d'un tòpic complex, esquerp i públic, que generalment es posa al servei ideològic i legitimador d'una elit cultural i política. És per això que sembla convenient redefinir la vella polèmica en un entorn realista i edificant, que permeti veure els conflictes i resoldre'ls honradament. I si pot ser amb bon humor, com proposava Jordi Casas amb un simple i enginyós joc verbal de nonímia o de creació de nous termes.²²

Em primer lloc, per tal d'ubicar la idea de nouvingut a qualsevol debat caldria introduir el ja esmentat de *noumarxat*. Encara hi ha altres oposicions que cal establir, ja que el sentit de nouvingut també ha de confrontar-se amb els de *vellingut* i *nouportat*. Al seu torn, alguns d'aquests termes també tenen els corresponents antònims. Així, *nouportat* significarà per oposició a *tardportat* o *tardvingut*, i *noumarxat* ha de sospesar-se contra *malmarxat*. Per tal d'aclarir aquest fantàstic i assenyat embarbussament, parafrasegem les definicions de Jordi Casas.

Vellingut: aquell que ja no recorda quan va venir, però que encara és considerat un nouvingut.

Nouportat: aquell que ha vingut empès pels elements d'atracció, més que no pas pels d'expulsió del seu lloc d'origen. A diferència del tardportat, el nou portat arriba a temps per triar un bon lloc i instal·lar-se còmodament.

---

²⁰ JORDI CASAS, "Identitat", *Els 4 Cantons*, 24-7-1998, contraportada. L'article replica la tesis oficialista de la identitat restringida a les essències pròpies i, en particular, el monumentalisme històric, de l'editorial del mateix títol, "Identitat", *Els 4 Cantons*, 17-7-1998, pàg. 10.

²¹ VICTÒRIA CAMPS i SALVADOR GINER (1998): *Manual de civisme*, Barcelona, Ariel, pàg. 121.

²² JORDI CASAS, "Nouvinguts", *Els 4 Cantons*, 20-11-1998, contraportada.

Tardportat o tardvingut: el que ja arribarà tard, quan no quedi ni un pam quadrat per contruir.

Malmarxat: qui ha marxat en contra de la seva voluntat i per forces majors. Per tant, el malmarxat conforma la cara més fosca del noumarxat.

Finalment, el nouvingut és algú fantàstic, una pura fantasia, ja que ho és tothom de nouvingut o no ho és ningú. I, en conseqüència res no significa, llevat que el considerem un joc verbal maliciós i l'indici d'un estereotipus, que anul·la la complexitat d'un problema de comunitats i facilita el control d'un grup pretesament superior sobre l'altre. I quina mena de joc és aquest?